

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ І НАВИЧОК АНАЛІТИКО-
СИНТЕТИЧНОЇ ПЕРЕРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ СТУДЕНТІВ-
ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ

У статті репрезентовано форми та методи проведення залікових модулів з аналітико-синтетичної переробки інформації. Автор дає рекомендації щодо розроблення контрольних завдань і використання різноаспектних форм перевірки знань та навичок студентів спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність», показує переваги й недоліки описаних методів контролю, наводить приклади практичних завдань.

Ключові слова: *аналітико-синтетична переробка інформації, заліковий модуль, метод перевірки знань, форма контролю, тестування, комплексне підсумкове індивідуальне завдання.*

Шкицкая И. Ю. Формы и методы проверки знаний и навыков аналитико-синтетической переработки информации студентов-документоведов

В статье показаны формы и методы проведения зачетных модулей по аналитико-синтетической переработке информации. Автор дает рекомендации по разработке контрольных заданий и использованию разноаспектных форм проверки знаний и навыков студентов специальности «Документоведение и информационная деятельность», показывает преимущества и недостатки описанных методов контроля, приводит примеры практических заданий.

Ключевые слова: *аналитико-синтетическая переработка информации, зачетный модуль, метод проверки знаний, форма контроля, тестирование, комплексное итоговое индивидуальное задание.*

Shkitska I. Y. Forms and methods of testing of documentology student's knowledge and skills of analytic-synthetic information processing

The article describes forms and methods of evaluative modules in analytic-synthetic information processing. The author provides recommendations for the working of control tasks and using of various forms of knowledge testing and skills of students in speciality «Documentology and Informational Activity», shows advantages and disadvantages of these methods of control, gives examples of practical tasks.

Key words: *analytic-synthetic information processing, evaluative module, method of testing knowledge, control form, testing, comprehensive final individual task.*

Сьогодення ставить перед суспільством нові вимоги. Збільшення обсягів інформаційних потоків, стрімкий розвиток новітніх інформаційних технологій, перенесення комунікативних процесів у віртуальну площину – це все породжує попит на фахівців із документознавства та сфери інформаційних послуг, особливо зараз, у час глобалізації й інформаційної революції, коли великого значення набуває вміння оптимізувати роботу з інформаційними ресурсами, орієнтуватися в інформаційних потоках, здійснювати пошук і переробку даних.

У вищих навчальних закладах України спеціальність «Документознавство та інформаційна діяльність» з'явилася порівняно недавно – у к. 90-х рр. минулого століття. І хоча вітчизняна наука має великий доробок учених у сфері підготовки фахівців зі згаданої спеціальності (ідеться про наукові та науково-методичні студії [3; 8; 4; 2; 5; 6; 9; 7]), усе-таки відчувається брак праць такого характеру. Це зумовлює актуальність нашої наукової розвідки, метою якої є узагальнення досвіду викладання автором дисципліни «Аналітико-синтетична переробка інформації», зокрема репрезентація форм і методів проведення залікових модулів, формулювання рекомендацій із розроблення контрольних завдань і використання різноаспектних форм перевірки знань та навичок студентів, а також виявлення переваг і недоліків описаних методів контролю.

Навчальна дисципліна «Аналітико-синтетична переробка інформації» є курсом професійної та практичної підготовки й складає основу гуманітарної

освіти спеціаліста з документознавства. Аналітико-синтетична переробка інформації є атрибутом усіх ділових процесів, різновекторної інформаційної діяльності, є «основою самоосвіти і саморозвитку» [1, с. 76].

У межах цього курсу студенти опановують процеси перетворення інформації, розміщеної в первинному документі, для створення вторинних документів, знайомляться із законодавчим визначенням основних понять інформаційної діяльності, виробляють навички оперування документознавчою термінологією, з'ясовують місце документних ресурсів серед інших інформаційних ресурсів, вивчають їх види, функції, принципи побудови. Звертаємо увагу й на те, що студенти не тільки ознайомлюються з такими видами інформаційної діяльності, як бібліографування, систематизація, предметизація, анотування та реферування, – вони ґрунтовно вивчають історичні засади згаданих процесів, знайомляться з персоналіями, порівнюють здобутки людства різних історичних періодів у галузі мікро- та макроаналітичного згорання інформації.

Після вивчення дисципліни майбутні документознавці повинні вміти здійснювати несемантичну обробку інформації, володіти навичками різноаспектного пошуку інформації в системах і мережах, її структурування та згорання, створення вторинних документів (бібліографічних описів і записів, рефератів, анотацій та ін.), підготовки експрес-інформації й аналітичних оглядів, надання інформаційних послуг.

Сучасна методика аналітико-синтетичної переробки інформації ґрунтується на нормативно-регламентованій базі міжнародних і державних стандартів України, документних класифікаційних системах, рубрикаторах, словниках, предметних рубриках, тезаурусах та ін. Кожний вид аналітико-синтетичної переробки інформації розглядають як метод, за допомогою якого можна створювати інформаційну продукцію й надавати інформаційні послуги. Теоретичні та методичні аспекти тем розглядаються переважно на лекціях. На практичних заняттях і під час самостійної роботи під керівництвом викладача студенти набувають навичок аналітико-синтетичної переробки інформації.

На нашу думку, логічним є поділ матеріалу дисципліни на два змістові модулі, чи теоретичні блоки. Перший змістовий модуль – «Теоретичні основи аналітико-синтетичної переробки інформації. Макроаналітичне згорання інформації» – містить три теми: «Аналітико-синтетична переробка інформації: сутність, призначення, види», «Теоретичні основи макроаналітичного згорання інформації», «Методика макроаналітичного згорання інформації». Другий змістовий модуль «Індексування, анотування й реферування документної інформації» складається з п'яти тем: «Теоретичні основи систематизації документів», «Методика систематизації документів», «Предметизація документної інформації», «Анотування документів як вид інформаційної компресії», «Мікроаналітичне згорання інформації: реферування».

У Тернопільському національному економічному університеті на аудиторне вивчення «Аналітико-синтетичної переробки інформації» відведено 18 лекційних та 9 практичних занять. Цю дисципліну читають студентам другого курсу денного відділення протягом третього семестру. Кількість залікових модулів із дисципліни становить чотири, серед них середсеместровий заліковий модуль, форму проведення якого викладач обирає на власний розсуд, письмова ректорська контрольна робота, оцінювання комплексного підсумкового індивідуального завдання (КПЗ) та письмовий іспит.

Підсумковий бал за 100-бальною шкалою з дисципліни визначається як середньозважена величина залежно від питомої ваги кожного складника залікового кредиту. Пропоновані нами коефіцієнти та термін проведення залікових модулів відображено в таблиці (термін проведення встановлено виходячи з того, що тривалість навчального семестру становить 18 тижнів).

Табл.

№ з/п	Форма проведення залікового модуля	Термін проведення, тиждень	Ваговий коефіцієнт, %
1.	Експрес-опитування	8-ий	15 %
2.	Ректорська контрольна робота	16-ий	25 %
3.	Захист КПЗ	18-ий	20 %
4.	Екзамен	сесія	40 %

Перший заліковий модуль, на наш погляд, краще проводити у вигляді експрес-опитування. У такий спосіб у викладача є можливість перевірити знання студентів зі всіх вивчених тем, виявити питання, важкі для засвоєння. До того ж така форма контролю є водночас навчальною: під час опитування студенти заповнюють прогалини у своїх знаннях. До труднощів здійснення такої перевірки можна віднести те, що викладач повинен виключити підказки студентів, унеможливити використання ними допоміжних джерел інформації під час опитування, на високому науково-методичному рівні володіти навчальним матеріалом, а також уміти розподіляти час таким чином, щоб протягом заняття встигнути опитати всіх студентів.

До модульного експрес-опитування викладачеві необхідно готуватися. Найбільш доцільним, на нашу думку, є складання питальника. Він допоможе уникати повторень, порушення логічного порядку наведення питань, забезпечить системність перевірки. Питальник повинен містити велику кількість тематично згрупованих питань. Це ставить у рівні умови студентів, яких опитано на початку заняття, і тих, що відповідатимуть у кінці заняття. Опитування кожного наступного студента доречно починати з тих питань першої теми, на які раніше опитані студенти дали неправильні або невичерпні відповіді. Важливо не повторювати ті питання, на які відповідали правильно. Щоправда, для студентів із невисоким рівнем успішності таке повторення може бути цілком виправданим.

При розробленні питальника викладачеві варто звернути увагу на те, щоб питання не були довгими, виключали двозначність, були легкими для сприйняття на слух. Однією з особливостей методу експрес-опитування є швидкість. Під час опитування викладач повинен урахувати індивідуальні психологічні особливості студентів – не всі можуть швидко давати відповіді на питання з різних тематичних блоків. Дехто відчуває дискомфорт при опитуванні в присутності інших студентів групи. Викладач може дозволити опитаним студентам покращувати свій результат, надаючи їм можливість давати відповіді на ті питання, які викликали труднощі в більшості. Оцінки краще оголошувати наприкінці опитування. Під час оцінювання викладач може враховувати роботу

студента на попередніх лекційних та практичних заняттях, а також брати до уваги поточні оцінки тощо.

Другим заліковим модулем із дисципліни є ректорська контрольна робота. Такий контроль здійснюють тоді, коли лівову частину матеріалу з дисципліни вичитано, – на 16-17-ому тижні навчального семестру. Форма проведення модуля – письмова робота тривалістю в одне аудиторне заняття. На наш погляд, завдання, що входять до ректорської контрольної роботи, повинні бути різноплановими, передбачати перевірку знань студентів теоретичного блоку дисципліни, а також бути спрямованими на виявлення вмінь застосувати їх на практиці. При цьому важливо повністю охопити всі вивчені теми. Для кожного студента групи варто розробити окремий варіант – щоб забезпечити об'єктивність перевірки знань. Для ректорської контрольної роботи з аналітико-синтетичної переробки інформації пропонуємо завдання трьох типів: тестові питання (не більше 10-ти), теоретичні питання, що потребують розлогих відповідей та демонстрації прикладів (не більше 5-ти) та практичні завдання. Розглянемо їх докладніше.

Тестування як навчальний метод і метод перевірки знань у педагогіці відомий давно – із часів Стародавньої Греції. Активно використовувати тести в українській освіті почали в 90-х рр. ХХ ст. Негативне ставлення до тестування як методу спричинене його об'єктивними недоліками. Передусім це можливість випадкового вибору відповідей шляхом угадування чи за допомогою методу виключення, незадіяність під час контролю мовленнєвого апарату, що не дає змоги простежити логіку студента, «засмічування» його пам'яті неправильними відповідями. Важливо, щоб тести були грамотно складені та їх використання було методично вмотивованим.

Типовими огріхами викладачів під час розроблення тестових завдань вважаємо включення до їх складу другорядних за значущістю питань, переобтяження тестів довідковим матеріалом, що стимулює механічне запам'ятовування, а не розвиток логічного й асоціативного мислення, уведення

дискусійних питань, неправдоподібність альтернативних питань, а також недостатня для об'єктивного оцінювання кількість тестових питань.

На нашу думку, тести не варто використовувати лише для перевірки знань. Бажано, щоб студенти були ознайомлені з тестовими питаннями ще на етапі засвоєння навчального матеріалу. Уважаємо, що грамотно складені тести сприяють розвитку логічного мислення студента, стимулюють його інтерес до навчання і, певною мірою, посилюють самодисципліну. З огляду на це в написаному автором статті навчально-методичному посібнику [10] після кожної теми розміщено тестові питання, правильні відповіді на які студенти можуть знайти в теоретичних блоках книги.

Звичайно, формуючи варіанти ректорської контрольної роботи, доцільно дещо змінювати формулювання питань, порядок наведення варіантів відповідей, стежити за тим, щоб питання однаково охоплювали всі вивчені теми. Сказане стосується й такого важливого складника ректорської контрольної роботи, як теоретичні питання. Переформулювання теоретичних питань із лекційних тем, навчальної літератури, дає змогу об'єктивно перевірити рівень володіння теоретичним матеріалом.

Викладач повинен заохочувати студентів до ілюстрування теоретичних положень прикладами, адже це є індикатором того, що навчальний матеріал опрацьовано на належному рівні. Що більше творчості, зокрема власного ілюстративного матеріалу, у відповідях студента на теоретичні питання, то вищий бал він отримає. Уважаємо, що ваговий коефіцієнт оцінки за цей вид роботи повинен бути не менше 40 % підсумкової оцінки за контрольну роботу. Такий самий коефіцієнт пропонуємо і для оцінювання результатів виконання блоку практичних завдань. Під ними розуміємо завдання на виявлення навичок згортання інформації, бібліографування та індексування документів.

Оскільки такі види аналітико-синтетичної переробки інформації, як анотування та реферування, студенти вивчають на двох останніх заняттях і не встигають їх опанувати належним чином до другого залікового модуля, практичні завдання на перевірку навичок мікроаналітичного згортання інформації

недоцільно включати до ректорської контрольної роботи, але їх слід увести до останнього залікового модуля – письмового іспиту.

Для перевірки вміння здійснювати макроаналітичне згортання інформації варто розробити завдання на редагування бібліографічних описів і записів, а також завдання на створення бібліографічних описів документів різного типу з використанням конкретних даних, наприклад:

Зробіть бібліографічні описи документів, використовуючи подану нижче інформацію:

1. *Автори книги:* Глушик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В.

Назва книги: Сучасні ділові папери

Вид, жанр, призначення: навчальний посібник для вищих та середніх спеціальних навчальних закладів

Місто видання: Тернопіль

Видавництво: А.С.К.

Інформація про видання: 3-тє, перероблене

Рік видання: 2002

Кількість сторінок: 303

ISBN: 966-539-451-7.

2. *Упорядники:* Б. І. Білик, Ю. А. Горбань, Я. С. Калакура та ін.

Редактори: С. М. Клапчук, В. Ф. Остафійчук

Назва: Історія української культури

Вид, жанр, призначення документа: збірник матеріалів і документів

Місто видання: Київ

Видавництво: Вища школа

Рік видання: 2000

Кількість сторінок: 607

Відомості про ілюстрації: містить ілюстрації

ISBN: 966-642-008-2.

3. *Автор:* Левада О.

Назва: Твори

Кількість томів: 4

Назва 1 тому: Драматичні поети. Вірші. Чернишевський (поема)

Назва 2 тому: П'єси

Назва 3 тому: Кіносценарії. Повість про ранній ранок

Назва 4 тому: Критика. Публіцистика

Кількість сторінок: 382 (1 т.), 485 (2 т.), 388 (3 т.), 318 (4 т.)

Місто видання: Київ

Видавництво: Дніпро

Роки видання: 1979 (1 т.), 1980 (2-4 т.).

4. *Назва журналу:* Мовознавство

Жанрові характеристики: науково-теоретичний журнал Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні та Українського мовно-інформаційного фонду НАН України

Місце видання: Київ

Видавництво: Наукова думка

Рік видання: 2012

Номер випуску: 1 (січень-лютий)

Автор статті: О. Б. Ткаченко

Назва статті: До проблеми української правописної реформи

Сторінки: 13-17.

Завдання можна ускладнити, змінюючи порядок подання необхідних інформаційних складників. Практичне завдання з бібліографування може мати й такий вигляд: У правильній послідовності наведіть основні й факультативні елементи бібліографічного опису підручника трьох авторів / аналітичного бібліографічного опису, бібліографічного опису автореферату дисертації та ін.

Крім практичних завдань із бібліографування, до ректорської контрольної роботи слід увести завдання на перевірку знань різних аспектів індексування, наприклад:

1. Яку інформацію несуть класифікаційні індекси УДК, що містять символи + (наприклад: 669.14+669.24), [ ] (наприклад: [622+669] (477)), :: (наприклад: 528::629.783)?
2. Подані загальні визначники УДК класифікуйте за групами (мови, народів, форми, місця, часу, точки зору, визначники для позначення матеріалів, визначники, що містять характеристику осіб): 294.3-05, "04/14", 621.873.0002.6, =161.2, (+161.2), 913 (100), (051).
3. У правильній послідовності розташуйте індекси на одному ступені класифікаційного ділення ББК:
  1. Індекси основної таблиці з цифровим позначенням.
  2. Індекси з двокрапкою.
  3. Індекси загальних типових ділень (ЗТД).
  4. Індекси територіальних типових ділень (ТТД).
  5. Індекси основної таблиці з буквеними позначеннями.
  6. Індекси спеціальних типових ділень (СТД).

Якщо заняття проходить у комп'ютерній класі / аудиторії з доступом до мережі Інтернет або викладач матиме можливість забезпечити студентську групу декількома примірниками класифікаційних таблиць УДК, до ректорської контрольної роботи варто ввести завдання на визначення номера УДК для заголовків статей і навчально-методичної літератури. Різновидом завдань для перевірки знань студентів із предметизації є завдання на формулювання предметних рубрик для низки документів.

Третій заліковий модуль – репрезентація та захист комплексного підсумкового індивідуального завдання. Оцінку за цей модуль формують 60 %

оцінки за зміст і оформлення роботи та 40 % оцінки за її захист. Наголошуємо на тому, що пропоновані студентам теми для виконання цього завдання повинні мати наукову новизну, актуальність і передбачати розкриття їх творчого потенціалу. Беручи до уваги правильність оформлення КПЗ та відповідність роботи вимогам вищої школи, під час оцінювання викладач повинен урахувати рівень самостійності її виконання, що виявляється під час захисту КПЗ. Доцільно проводити захист робіт в аудиторіях, де студенти матимуть можливість супроводжувати свої доповіді мультимедійними презентаціями.

Четвертий заліковий модуль має вигляд письмової екзаменаційної роботи, у якій студент повинен висвітлити два теоретичні питання та виконати практичне завдання. Крім завдань вищенаведених типів, на іспит доречно винести завдання на складання анотацій. Для цього необхідно дібрати невеликі за обсягом статті з документознавчої тематики. Варіантом практичного завдання можуть бути завдання на створення алгоритмів для складання рефератів і анотацій, а також завдання з формування порадики для осіб, які не мають досвіду анотування й реферування.

Таким чином, оцінюючи роботу студентів, що опановують курс «Аналітико-синтетична переробка інформації», протягом семестру викладач повинен застосовувати різні методи контролю знань і використовувати різні форми проведення залікових модулів. Це дасть змогу об'єктивно оцінити рівень знань студента, забезпечити їх високу якість, а також стимулювати пізнавальну активність майбутніх фахівців у сфері документознавства та інформаційної діяльності. Важливу роль при цьому відіграє якість навчально-методичних розробок викладача, зокрема контрольних робіт, тестів, екзаменаційних білетів, практичних завдань, тематики КПЗ, та його вміння поєднувати на практичних заняттях різні види аудиторної роботи.

Перспективним напрямом подальших наукових студій із методики викладання дисциплін документознавчого циклу у вищих начальних закладах уважаємо вивчення шляхів використання новітніх інформаційних технологій у навчальному процесі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алфеева Е. Л. Аналитико-синтетическая переработка информации в профессиональном образовании / Е. Л. Алфеева // Образование и общество : научный, информационно-аналитический журнал. – 2009. – № 4. – С. 76-81.
2. Морозюк І. Документознавство та інформаційна діяльність : проблеми спеціалізацій і вимоги практики / І. Морозюк // Вісник Книжкової палати. – 2003. – № 8. – С.18-20.
3. Кушнарєнко Н. М. Системна організація змісту та викладання дисциплін документознавчого циклу / Н. М. Кушнарєнко // Вища школа. – 2001. – № 4-5. – С.41-52.
4. Кушнарєнко Н. М. Внутріпредметна і міжпредметна інтеграція дисциплін документознавчого циклу / Н. М. Кушнарєнко // Вісник Харк. держ. акад. культури. – Х., 2003. – Вип. 11. – С. 106-114.
5. Кушнарєнко Н. М. Складові змісту спеціальності Документознавство та інформаційна діяльність : питання методології / Н. М. Кушнарєнко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2004. – № 1. – С. 15-21.
6. Палєха Ю. Підготовка документознавців / Ю. Палєха // Секретар-референт. – 2005. – № 11 (36). – С.42-44.
7. Сілютіна І. М. Методика викладання спеціальних дисциплін : проблема змісту [Електронний ресурс] / І. М. Сілютіна. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/2._SND_2007/Pedagogica/19420.doc.htm.
8. Соляник А. Концептуальні засади викладання дисциплін документознавчого циклу / Соляник А., Кушнарєнко Н. // Вісник Книжкової палати. – 2001. – № 1. – С. 25-27.
9. Філіпова Л. Інформаційна діяльність як фахова навчальна дисципліна : змістовний аналіз / Л. Філіпова // Вісник Книжкової палати. – 2005. – № 2. – С.29-30.

10. Шкіцька І. Ю. Аналітико-синтетична переробка інформації : навч.-метод. посібник для студ. вищих навчальних закладів спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» / І. Ю. Шкіцька. – вид. 2-ге, доп. – Тернопіль : ТОВ «Новий колір», 2009. – 152 с.